

ens förväntade medellivslängd, som bara var 28 år när han fick makten.

För egen del var han mycket måttlig med alkohol, ingen såg honom någonsin berusad. Han var måttlig med mat också, ansåg att risken att bli sjuk av att äta för mycket var betydligt större än risken att bli sjuk av att äta för lite. Många av sin tids mediciner och läkaringripanden avfärdade han som i bästa fall verkningslösa, ofta farliga, men några droger höll han högt, som kinin, och han trodde mycket på vaccinationer. I efterhand kan man konstatera att han förvånansvärt ofta hade rätt. Hans fiender hade inte alltid lika stor förståelse för sjukdomar. När briterna invaderade ön Walcheren utanför Hollands kust 1809 beordrade Napoleon sina generaler att inte ingripa, eftersom Walcheren försvarades av »sjukdom och dålig luft« – och mycket riktigt decimerades snart de brittiska trupperna av en fruktansvärd sjukdom de kallade »Walcheren feber«, med inslag av malaria, tyfus och dysenteri. Omkring 4 000 soldater dog.

Aven i »La Grande Armée« utgjorde smittsamma sjukdomar ett minst lika stort döds-hot som själva stridigheterna. Efter den stora segern vid Austerlitz 1805, där många tusen franska soldater fått sätta livet till, dog ännu fler, ungefär 18 000, i tyfus. Förloppet var ofta snabbt. Dysenteri, som är en mindre dramatisk sjukdom, var ett återkommande problem, och när tyfus, dysenteri och andra infektionssjukdomar slog till samtidigt – som på Walcheren – så ledde det ofta till massdöd. Könssjukdomar och hudsjukdomar (ofta skabb med bakterieinfektion) var också vanliga. Alkohol var ett stort bekymmer, och i Spanien förvärrades det av att många lokala viner innehöll så mycket bly att det ledde till blyförgiftning. Som i andra krig drabbades soldater av psykiska besvär, ibland posttraumatiska sådana.

Under fälttåget i Egypten tyckte sig Napoleon märka att särskilt de som blev rädda för pesten dog av den, och han ansåg därför att det var mycket viktigt med mod, »courage«, och hög moral. Han besökte pestsmittade i Jaffa som ung general 1799 och hjälpte till med att bära ut döda, för att visa att man inte behövde vara rädd. Ur sjukdomssynpunkt blev det egyptiska fälttåget en framgång: Napoleon och Larrey lyckades med hjälp av strukturerade förebyggande åtgärder hålla nere antalet sjukfall, och ovanligt nog dog färre soldater av sjukdom än i strid.

På det hela taget gjorde de franska militärläkarna stora insatser och räddade många liv, vilket ledde till att läkaryrkets status höjdes inte bara inom armén utan inom hela det franska samhället. I litteraturen ersattes Molières pompösa och inkompetenta läkarfigurer med godhjärtade och kompetenta »officiers de santé« hos Flaubert och Balzac.

Napoleon själv, som under sina år vid makten hållit sig anmärkningsvärt frisk, skulle under sin exil på Sankt Helena 1815–1821 komma att drabbas av långvarig sjukdom och av läkarinsatser som fortfarande diskuteras.

Anders Källgård
distriktsläkare,
Varberg

Artikeln är en något omarbetad text ur Anders Källgårds nyligen utkomna bok »Till Sankt Helena – nesofilens resa till Napoleons sista ö«

NOTERAT

Kamp i 30 år för en värld utan kärnvapen

»Tänk om Lise Meitner hade anat hur mycket skada och skräck som skulle bli följden av hennes upptäckt att uranatomer kan klyvas och materia omvandlas till energi ... Mindre än femton år senare detonerade de första atombomberna mot mänskliga mål. Little Boy över Hiroshima och Fat Man över Nagasaki dödade flera hundra tusen människor, genom tryck- och värmevågor och radioaktiv strålning.«

Så skriver Gösta Alfvén, docent och vice ordförande i Stockholm för Svenska läkare mot kärnvapen, SLMK, när föreningen med anledning av sitt 30-årsjubileum ger ut festskriften »Så föddes mitt engagemang för en kärnvapenfri värld«.

Skriften innehåller tio berättelser av svenska läkare om engagemang och arbete mot det stora hotet. Av texterna framgår att problemet är högst påtagligt fortfarande, med tanke på att det finns omkring 20 000 kärnvapen runt om i världen,

många »on high alert« med alla de risker som det innebär.

De svenska läkarna påpekar outröttligt att kärnvapen bryter mot humanitära lagar och i princip är förbjudna enligt Internationella domstolens i Haag rådgivande besked. Ändå finns dessa massförstörelseva-

pen kvar i vapengömmorna hos stormakter som USA och Ryssland, och i länder med aktuella konflikter som Indien och Pakistan. Kärnvapen är det »perfekta« vapnet för en terrororganisation som vill hävda sin agenda, varnar läkarna.

Festskriften.

SLMK hade som mest 10 000 medlemmar. I dag har antalet krympt till närmare 3 000, vilket är ganska mycket med tanke på att problemet befinner sig i medial skugga. Men SMLK fortsätter att bedriva sitt omfattande informationsarbete, inte minst genom föreningens webbplats <www.slmk.org>.

Gabor Hont

Ann Marie Janson Lang stred för att få kärnvapen olagliga

Ann Marie Janson Lang, docent i neurovetenskap, var under flera år på 1990-talet kontaktperson i WHO för IPPNW, den internationella läkarorganisationen för en kärnvapenfri värld. Tidigare var hon aktiv även i Svenska läkare mot kärnvapen. Berättelsen om hennes mångåriga kamp har något av en detektivhistoria över sig.

Journalisten och författaren

Ami Lönnroth har intervjuat Ann Marie Janson Lang om entusiasmen, engagemanget, viljan, svårigheterna och segrarna i rävspelet kring förhandlingsborden.

LÄS MER Ami Lönnroths intervju med Ann Marie Janson Lang – läs den på Läkartidningens webbplats Lakartidningen.se